

דווקא עכשיו: האקדמיה צריכה גישור לסטודנטים מהחברה הערבית

תחילתה של שנה אקדמית חדשה בצל מגפת הקורונה, מובילה לחשש של נשירת אלפי סטודנטים ממוסדות אקדמיים, ביניהם גם סטודנטים רבים מהחברה הערבית • בעיית הנשירה של סטודנטים הערבים לא נולדה היום ואנחנו חייבים, דווקא עכשיו, לפעול כדי למצוא לה פתרון

ראן ח'מאיסי 22/10/20

מרבית הצעירים והצעירות מהחברה הערבית משתלבים במוסדות האקדמיה מיד לאחר סיום לימודי התיכון בגיל 18, בעוד מקביליהם היהודים מתגייסים לצבא, לשירות לאומי או אזרחי ומשתלבים באקדמיה בגילאים מבוגרים יותר, ובשלים יותר. הכניסה לאקדמיה מיד אחרי התיכון למעשה זהה לאופן שבו הדבר מתרחש בכל רחבי העולם. אך בישראל המצב ייחודי, ובאקדמיה הישראלית ישנן שתי קבוצות עם פערים גדולים בניהן, שנדרש לגשר עליהם. חלק מהצעירים הערביים מגיעים לאקדמיה, כאשר הם אינם דוברים את השפה העברית. במעבר חד הם יושבים על אותו ספסל לימודים ונבחנים באותם המדדים, כמו מקביליהם. הפער בין שתי הקבוצות בולט, היות והוא מדגיש את חוסר ההתאמה של הצעירים והצעירות הערביים לציפיות של החיים באקדמיה הישראלית וכן את הציפיות מהם לשלב הבא במעבר לעולם התעסוקה.

הכלים שהצעירים רוכשים במהלך שמונה עשר שנות חייהם הראשונות, לרוב לא מספקים את הצרכים הבסיסיים הנדרשים להם בכדי לצלוח את השנה הראשונה באקדמיה. לפי מחקרים רבים ונתונים המתפרסמים בנושא, ניתן לראות אחוז גבוה של נשירה, שינוי חוג, או החלפת מוסד אקדמי. מי שמכיר את החברה הערבית לעומקה ואת מערכת החינוך שלה מבפנים, לא מופתע כאשר נתונים אלו צפים ומתפרסמים.

כחלק מהניסיון להצליח בלימודים האקדמיים למרות הפערים הקיימים, מנסים לא פעם הצעירים והצעירות להתנתק מכל מחויבות אחרת שאינה לימודית - חיים חברתיים, עשייה חברתית, ניסיון תעסוקתי ועוד. רוב זמנם מושקע בהתמודדות עם האתגרים המוצבים בפניהם, וכדי להצליח בלימודים הם נאלצים לוותר על אלה שיכולים להעניק להם ערך מוסף ובפועל לגשר על הפער איתו נכנסו לאקדמיה מלכתחילה. באופן אבסורדי מרבית הסטודנטים הערבים מסיימים את לימודיהם האקדמיים באותו סטאטוס בו החלו אותם, ללא ניסיון בניהול קשרים חברתיים, מבלי שרכשו כלים חברתיים, כישורים ייחודיים וללא שיפור ביכולות הבין אישיות.

בשנים האחרונות קמו יוזמות וארגונים ששמו להם למטרה להכשיר את הצעירים והצעירות הערביים ולהכין אותם לחיים לאקדמיה ולתעסוקה, תוכנית 'מסאר' למשל מכינה במשך שנה אינטנסיבית קבוצת צעירים לקראת הכניסה לאקדמיה. תוכניות אלו מבורכות ויש להרחיבן. הן מהוות גשר חשוב ומשמעותי המאפשר לצעירים והצעירות להגיע יותר מוכנים ויותר ערוכים לשלב הבא בחייהם. בנוסף, יוזמות אלה מדגישות את החשיבות בפיתוח עצמי שאינה באה לידי ביטוי רק בלימודים האקדמיים אלא גם בעשייה חברתית, בעשייה מנהיגותית, בחשיפה לתעסוקה, ובבניית חיים חברתיים.

חשוב להבין, הפער בכניסה לאקדמיה, גם עם הכנה נרחבת, לא יוכל להצטמצם אם האקדמיה לא תראה את צרכיהם השונים של הסטודנטים מהחברה הערבית ותתעדף גישור עבורם.

לא פעם שאלתי את עצמי גם כצעירה ערבייה שעברה את המסלול הזה באקדמיה הישראלית וגם כמי שמלווה צעירים אחרים בדרך הזו - עד כמה המוסדות האקדמיים רואים אותנו? רואים את הסטודנט או הסטודנטית מהחברה הערבית ואת הצרכים הייחודיים שלהם. האם המוסד האקדמי מתאים את מתודות הלימוד שלהן ומתייחס לכך שהסטודנטים מגיעים מתרבויות שונות, נרטיבים שונים, שפה שונה וצרכים שונים? התשובה לכך מורכבת, היא לא מסתכמת בכך ולא. אין ספק שיש שינוי משמעותי בשנים האחרונות, אך יש עוד הרבה מה לעשות.

התקופה הקרובה מדאיגה במיוחד. עם תחילתה של שנה אקדמית חדשה בצל מגפת הקורונה, אלפי סטודנטים יחלו או ישובו ללימודיהם האקדמיים, וביניהם סטודנטים מהחברה הערבית.

על פי נתוני המועצה להשכלה גבוהה שפורסמו באוקטובר האחרון, שיעור הסטודנטים מן המגזר הערבי הלומדים בתחומי ישראל בכל התארים עלה מ-10% ב-2008 (כ-24 אלף) ל-18% (כ-51 אלף) בשנת הלימודים האחרונה.

הם כאמור מגיעים עם כל המורכבות שצינתי, ולזה תוסיפו מעבר ללמידה מקוונת. וזאת מבלי להתייחס לקושי הכלכלי ואחוזי האבטלה הגבוהים במשק. המחקרים האחרונים בנושא כבר העידו על כך שסיכוי הנשירה בקרב סטודנטים מהחברה הערבית בשל מגפת הקורונה יעמוד על כ-37%, יתרה מכך 55% ציינו שהמוסד האקדמי בו לומדים, לא מתחשב בצרכיהם.

מלבד הצורך לייצר יותר תכניות ויוזמות, בין אם בתוך המוסדות האקדמיים ובין אם מחוץ להם, שיכולות לגשר בין הסטודנט הערבי ובין האקדמיה, אני מזמינה אנשי חינוך ומוסדות אקדמיים להסתכל על הסטודנטים במשקפיים המותאמות להם. לערוך שורת התאמות שיסייעו בהסרת החסמים שמונעים מהצעירים והצעירות הערביים לממש את מלוא הפוטנציאל שלהם. לתת להם את ההזדמנות להיות חלק ממעגל השיח, לערב אותם, להתעניין ולשמע את מה שיש להם להגיד. להיות סבלניים במידה ולוקח להם קצת יותר זמן להתחבר לזרם, או לבטא את המילה שהם רוצים להגיד, פשוט כי הם מנסים להיזכר כיצד לומר אותה נכון בעברית. בנוסף, אני קוראת למנהיגות החינוכית והמקומית של החברה הערבית לתת תשומת לב ייחודית לצעירים בתקופה מאתגרת זו. תשמרו על הסטודנטים מהחברה הערבית כי הדרך שהם עשו להגיע ולהשתלב באקדמיה לא פשוטה וראוי להתאמץ בשבילם.

הכותבת היא רכזת תחום חברה ערבית בשותפויות אדמונד דה רוטשילד